

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ ในอำเภอ
แก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action
Research; PAR) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในตำบลเขาวงกต อำเภอแก่งหางแมว จังหวัด
จันทบุรี ทั้งเพศชายและหญิง ที่ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หรือ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่เกิด
อันตราย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มแกนนำชุมชน คัดเลือกด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง จำนวน 7 คน
ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขา
วังกต พัฒนาการชุมชน ประธานชมรมและเลขาชมรมผู้สูงอายุเขาวงกต หัวหน้าศูนย์การศึกษาอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (กศน.ตำบล) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม) และแกน
นำของผู้สูงอายุ รวม 7 คน

2) กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้อย่างน้อยร้อยละ 10
ของประชากร หรือกลุ่มละ 30 เป็นอย่างต่ำ (Gay, 1996: 126) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple
random sampling) จาก เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ดังนี้

1. อายุระหว่าง 60-75 ปี
2. ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เป็นอันตรายต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
3. ไม่เคยได้รับการอบรมพัฒนาพลังมาก่อน
4. สม่ครใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาพลัง

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสนทนากลุ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ ประเด็นคำครอบคลุม
เนื้อหา ดังนี้ การประเมินแนวทางในการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวทางในการแก้ไขปัญหา แนว
ทางการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงาน

2. แบบประเมินพัฒนาพลัง เป็นคำถามปลายปิด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรสการศึกษา และอาชีพ โดยเป็นลักษณะคำถามแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระดับภาวะพหุพลัง ซึ่งเป็นดัชนีพหุพลัง ผู้สูงอายุไทย ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ดัดแปลงโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงและปลอดภัย และด้านสิ่งสนับสนุนต่อการมีพหุพลัง จำนวน 16 ข้อ เป็นลักษณะคำถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) มีระดับการประเมิน 5 ระดับ ได้แก่ คะแนน 1 หมายถึง น้อยที่สุด คะแนน 2 หมายถึง น้อย คะแนน 3 หมายถึง ปานกลาง คะแนน 4 หมายถึง มาก และคะแนน 5 หมายถึง มากที่สุด ลักษณะข้อคำถามภาวะพหุพลัง มีดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย
  - 1.1 การประเมินสุขภาพกายของตนเอง ในระหว่าง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์
  - 1.2 การประเมินระดับความสุขด้วยตนเองในระหว่าง 3 เดือนที่ผ่านมา
  - 1.3 ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน และ การเคลื่อนไหว การทำกิจกรรมด้วยตนเอง เช่น กินอาหาร ใส่เสื้อผ้า อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน เข้าห้องสุขา และ การเคลื่อนไหว เช่น นั่งยอง ยกของหนัก ขึ้นบันได
  - 1.4 ความสามารถในการมองเห็น
  - 1.5 ความสามารถในการได้ยิน
  - 1.6 พฤติกรรมการออกกำลังกาย ในช่วง 6 เดือน ก่อนการสัมภาษณ์
2. ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย
  - 2.1 การมีงานทำ ทั้งงานที่มีรายได้และไม่มีรายได้
  - 2.2 การเข้าร่วมชมรม/กลุ่มผู้สูงอายุ ในรอบปีที่ผ่านมา
  - 2.3 การเข้าร่วมกิจกรรม หมู่บ้าน/ชุมชน
  - 2.4 การดูแลบุคคลในครัวเรือน การให้ความช่วยเหลือ ดูแลสมาชิกในครัวเรือน เช่น การให้เงินบุตร การดูแลหลาน
3. ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ประกอบด้วย
  - 3.1 ท่านมีรายได้เลี้ยงดูตนเองพอเพียง
  - 3.2 ท่านมีการวางแผนออมเงินอย่างดี
  - 3.3 ท่านสามารถดูแลที่อยู่อาศัยให้ปลอดภัย
  - 3.4 ท่านมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง
  - 3.5 ท่านสามารถเข้าถึงบริการภาครัฐได้อย่างเหมาะสม เช่น การรักษาพยาบาล เบี้ย

ผู้สูงอายุ

4. ด้านสิ่งสนับสนุนต่อการมีพฤติกรรม ประกอบด้วย

4.1 ท่านมีเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันอย่างเพียงพอ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์

4.2 การอ่านหนังสือออก

3. แบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นส่วนของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 ข้อ โดยเป็นลักษณะคำถามแบบมาตราประเมินค่า มีระดับการประเมิน 5 ระดับ มีเกณฑ์การประเมินผล ดังนี้

5 คะแนน	การแปลผล	มากที่สุด
4 คะแนน	การแปลผล	มาก
3 คะแนน	การแปลผล	ปานกลาง
2 คะแนน	การแปลผล	น้อย
1 คะแนน	การแปลผล	น้อยที่สุด

4. การนำพฤติกรรมไปใช้ประโยชน์ ของญาติผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นส่วนของข้อมูลส่วนบุคคลของญาติหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ และตอนที่ 2 เป็นส่วนของการประเมินความพึงพอใจของการนำพฤติกรรมไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ โดยเป็นลักษณะคำถามแบบมาตราประเมินค่า มีระดับการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน	การแปลผล	เห็นด้วยมากที่สุด
4 คะแนน	การแปลผล	เห็นด้วยมาก
3 คะแนน	การแปลผล	เห็นด้วยปานกลาง
2 คะแนน	การแปลผล	เห็นด้วยน้อย
1 คะแนน	การแปลผล	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ระดับความพึงพอใจคะแนน

ผลคะแนนที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นตามที่ได้รับจริง ซึ่งการแปลความหมายใช้เกณฑ์การจัดระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ (Best.1981:179-187)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อความกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้สูตรของ IOC ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 248-249)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence)

Σ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

R แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อคำถามแต่ละข้อ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

+1 หมายถึง คำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนิยามศัพท์

-1 หมายถึง คำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนิยามศัพท์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือ

นิยามศัพท์

เกณฑ์การแปลความหมาย มีดังนี้

ค่า IOC $\geq$ .50 หมายความว่า คำถามนั้นตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ค่า IOC $<$ .50 หมายความว่า คำถามนั้นไม่ตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำ

แบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง จำนวน 3 คน ผลค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินพฤติกรรมได้เท่ากับ 1.0 และแบบประเมินความพึงพอใจได้เท่ากับ 0.8 นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เตรียมการวิจัย โดยสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และจัดสนทนากลุ่มกับแกนนำชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสนทนากลุ่ม จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรม และการประเมินพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

ระยะที่ 2 ดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ โดยใช้ข้อมูลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาวงกตและข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 เสนอต่อที่ประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุ นำไปสู่การแก้ไขและพัฒนา และขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจัดเขาวงกตบริการตรวจสุขภาพ และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเป็นวิทยากรให้ความรู้ อาสาสมัครสาธารณสุขช่วยสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการตัดสินใจ โดยกลุ่มระดมความคิดเห็น เลือกรูปแบบและวิธีการที่จะใช้พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ดังนี้

กิจกรรมครั้งที่ 1 การตรวจสุขภาพเบื้องต้นให้แก่ผู้สูงอายุ โดยทีมผู้วิจัยร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาวงกต ได้แก่ ช่างน้ำหนัก วัดส่วนสูง วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต ตรวจตา และตรวจร่างกายเบื้องต้นตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า

กิจกรรมครั้งที่ 2 การเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยทีมผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ ให้ความรู้เรื่อง อาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ การป้องกันโรคสมองเสื่อม การป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 19 ถามตอบปัญหาสุขภาพต่างๆ

กิจกรรมครั้งที่ 3 สาธิตการปลูกข้าวโพดราชินีและการปลูกผักทอง พร้อมมอบเมล็ดพันธุ์ให้แก่ผู้สูงอายุ โดยวิทยากรภาควิชาเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กิจกรรมครั้งที่ 4 สาธิตการทำลูกประคบสมุนไพรและทำตุ๊กตาการบูร โดยวิทยากรของชมรมผู้สูงอายุเขาวงกต

กิจกรรมครั้งที่ 5 กิจกรรมจิตอาสาเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงในชุมชน โดยทีมผู้วิจัยร่วมกับชมรมผู้สูงอายุเขาวงกตและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ระยะที่ 3 การประเมินผล โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมหลังเข้าร่วมกิจกรรม แบบประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และแบบประเมินการนำพฤติกรรมไปใช้ประโยชน์

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยในการศึกษานี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตามหนังสืออนุมัติเลขที่ 10/2563

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
2. ข้อมูลระดับภาวะพฤติกรรมผู้สูงอายุก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (pre-test) และหลังเข้าร่วมกิจกรรม (post-test) วิเคราะห์ด้วยสถิติ Paired samples t-test